

A munka kezdetét az emlékek listázása, egy alapinformációkat tartalmazó *checklist* összeállítása jelentette. Alapját Garas Klára monográfiáinak adattári része adta, amelyet az újabb szakirodalom, a műemlékjegyzékek, a téma kutatóinak publikációi és közlései alapján lehetett frissíteni. Az így rendelkezésre álló emléklistát azután földrajzi körzetekre kellett osztanunk, hogy megtervezhessük a kiszállásokat. A helyszíni munka során a lista folyamatosan csökkent, illetve bővült, mivel olykor kiderült, hogy a barokk freskóként számon tartott kifestés valójában nem barokk vagy teljesen elveszett, illetve újonnan feltárt, eddig nem ismert barokk emlékek is igen nagy számban előkerültek, így végül a lista a pályázati anyagban szereplő számhoz képes a duplájára növekedett.

A freskóemlékek részletes dokumentációjához korszerű digitális fényképezési apparátust szereztünk be, amely lehetővé tette nagy számú nagy felbontású részletfelvétel készítését. A freskófelületek teleobjektíves digitális fényképezésével egészen közeli, részletgazdag felvételeket készítettünk, amelyek révén – mivel minden egyes ecsetvonás, a legkisebb pigmentnyom is láthatóvá válik – a kutató mintegy az állványon dolgozó festő pozíciójából szemlélheti a művet, s mind az anyag számos tulajdonsága, mind a megdolgozás módja a szeme elé tárul. A fényképes dokumentáció új lehetőségeket nyújt művek technikai kivitelezésének megismerésében, a restaurálás színvonala, a hitelesség és az attribúció megítélésében.

A három és fél év legfontosabb eredménye, hogy elkészült az emlékanyag teljes fotódokumentációja, így több mint 50 ezer felvétel áll a rendelkezésünkre. A kiszállások nyomán 280 lett azoknak a helyszíneknek a száma, amelyek freskóemlékei a korpuszban feldolgozásra kerülnek. Ezenkívül előzetes szakirodalmi információk alapján még kb. 60 olyan helyszínt kerestünk fel, ahol az derült ki, hogy a freskó elpusztult vagy nem barokk emlék (a kutatás egy neobarokk freskókorpusz alapjait is felszínre hozta!), illetve találtunk nagyon töredékes vagy csak részlegesen feltárt műveket is, amelyek egyelőre nem kutathatók. A helyhez kötött műalkotások tudományos feldolgozásában ez a digitális fényképanyag ritkaságszámba megy teljességével és részletességével.

2008 októberében megbeszélésre hívtuk a terület specialistáit, a tervezett kötet valamennyi tételéhez találtunk szerzőt. Így a kiszállásokkal párhuzamosan megkezdődött az emlékek kutatása, a szakirodalom, a tervtári és elváltári források, archív fényképek, restaurálási dokumentációk feltárása és feldolgozása, a korpusz tételeinek megírása.

A nyomtatott formában megjelenő korpuszban hozzáférhetővé tesszük a barokk freskóemlékek eddigi ismereteink szerinti teljes katalógusát és a róluk szerzett tudásunk jelenlegi eredményeit. A legfontosabb nemzetközi előzményt és mintát a müncheni *Corpus der barocken Deckenmalerei in Deutschland* jelenti, amelynek rendszerét alapul vettük, de a helyi emlékanyagnak és igényeknek megfelelően több ponton módosítottuk. Nem választjuk külön a mennyezetképek feldolgozását a falképekétől, hanem teljes enteriőröket feldolgozó freskókorpuszt készítünk, amely nagyobb részletességgel fejti ki az architektúra- és díszítőfestés, illetve a restaurálás adatait is. Minden egyes tétel tartalmazza az épület elnevezését, tituluszát, építéstörténetét, a freskó megrendelőjének és a festőnek a nevét, a kifestés idejét, ismerteti a freskó keletkezéstörténetét, állapotát, a restaurálásra vonatkozó adatokat és megfigyeléseket, leírja az építészeti

teret, a látszatarchitektúrát, a díszítőfestést, a kereteket, a képmezőket egyenként és a programot összességében. Eddig minden egyes tételnél bebizonyosodott, hogy a szempontok módszeres kifejtésével a program során még a szakirodalomban gyakran emlegetett, „lerágott csontnak” hitt emlékek esetében is jócskán akad kutatni és átgondolni való.

Eddig 100 tétel készült el teljesen, megszerkesztve, a korpusz kéziratának egészét jövő évre tudjuk elkészíteni. A pályázat megírásakor nem lehetett előre látni a feldolgozásra kerülő freskóemlékek teljes mennyiségét. A kutatás során kiderült, hogy a szám a vártnál jóval nagyobb. Előbb a kiszállásokat kellett megszervezni, hogy a fotók elkészüljenek és hogy a szerzők a leírásokhoz *in situ* megismerhessék a műveket, s mivel a szám nagyobb lett a vártnál, az utazások a teljes (meghosszabbított) programidőt kitöltötték. Emiatt a megírás folyamata is elhúzódik.

A program újdonsága, hogy a kötetet az interneten elérhető digitális adatbázis egészíti ki, amely tartalmazza az egyes emlékekről készült teljes képsorozatokot, valamint egy olyan címszavas leíró katalógust, amelyben az adatok egységes teaurusznak megfelelően társulnak a képekhez, s ez biztosítja a művésznév, a lelőhely, a keltezés és az ikonográfia szerinti keresés lehetőségét. A digitális adatbázis az alap kutatások rendszerezésének eredményesen használható újfajta kerete. Folyamatosan frissíthető, bővíthető, így az új eredmények azonnal hozzáférhetővé válnak a téma kutatói számára. Teljes kiépítése a kutatások lezárulásával, a korpusz tételeinek befejezésével valósítható meg. Addig is ez év őszétől az érdeklődők számára már biztosítani tudjuk a fényképek internetes adatbázisunkban való elérését néhány alapvető adat (település, épület, művésznév) szerinti keresés lehetőségével.

Bizonyos információk és részeredmények közzétételére saját honlapot indítottunk el: <http://barokkfresko.btk.ppke.hu/index.html>. Innen érhető el maga az adatbázis is.

A kutatás a *Research Group for Baroque Ceiling Painting in Central Europe* részét alkotja, amelynek München, Wrocław, Prága, Brünn, Bécs, Pozsony, Budapest, Ljubljana, Zágráb, Erlangen, Verona és Bologna akadémiai kutatóintézeteinek, illetve egyetemi tanszékeinek kutatói a tagjai, és az a célja, hogy a barokk freskófestészet közép-európai emlékei közös digitális adatbázisban kerüljenek feldolgozásra. Honlapja: http://baroque_ceiling.udu.cas.cz/news_group.html Magyarország az első, amely az OTKA-program révén elkészítette a vonatkozó emléktanyag teljes fényképes dokumentációját.

A nemzetközi együttműködés keretében 2008 októberében Ljubljanában részt vettünk a kutatócsoport nemzetközi konferenciáján (*Ceiling Painting around 1700. Public and Private Devotion in the Towns of Central Europe and North Italy*) és az azt követő munkaértekezleten. 2009 októberében Prágában került sor hasonló rendezvényre (*Baroque Ceiling Painting within Monastic Culture*), ahol az előadások mellett az együttműködés további lehetséges módjait vitattuk meg. 2009 szeptemberében Bécsben a *Andrea Pozzo (1642–1709) – Maler und Architekt der „Gesellschaft Jesu“. Neue Perspektiven anlässlich seines 300. Todestages* című konferencián lépett csapatunk a nemzetközi szakma elé. A partnerintézményeknél támadt szervezési nehézségek miatt a következő évekre tervezett müncheni és pozsonyi találkozók sajnos elmaradtak, legközelebb 2013 áprilisában Passauban a *Barocke Kunst und Kultur im Donauraum c.*

szimpóziumon lesz alkalmunk kutatási eredményeinket előadni. A felsorolt rendezvényeken Jernyei Kiss János és Serfőző Szabolcs képviselte a magyar kutatócsoportot. 2010. november 12-13-án a nemzetközi találkozót Budapesten rendeztük meg. A magyar kutatócsoport munkáját és tapasztalatait Maulbertsch freskóinak állapotáról és restaurálásáról szóló referátummal mutattam be.

2009. november 26-án a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat szervezésében a Magyar Nemzeti Galéria előadótermében a kutatócsoport a szakmai nyilvánosság előtt is bemutatkozott, s a célkitűzések részletes ismertetése mellett eredményekről is beszámolhattunk. (http://mrmt.blog.hu/2010/01/06/beszamolo_barokk_freskofesteszeti_magyarorszagon_kutato_csoport_bemutatkozasa) A hazai szakmai közönségnek „Barokk freskófestészet Magyarországon – a kutatócsoport beszámolója” címmel a Magyar Nemzeti Galéria előadótermében 2010. november 26-án mutattuk be újabb konferencián kutatási eredményeinket. A kutatásról a Műértő 2010. januári és a MúzeumCafé 2011. májusi számában is beszámoltam.

A kutatócsoport személyzete nem változott. Szenior tagjai Galavics Géza és Somorjay Sélysette. A program számára teljes munkaidős kutatói státuszt létesítettünk Serfőző Szabolcs számára, aki így főállású kutatója lett a programnak. További résztvevők: Herczeg Renáta, Kovács Gábor, Opra Zsuzsanna (KÖH), Smohay András (Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeum). 2010-ben tudományos segédmunka végzésére Nagy Viktor hallgatói alkalmazását kértem.

A tervek gyakorlati megvalósíthatóságának tapasztalatai nyomán több alkalommal kértem az eredeti költségterv módosítását. Átcsoportosítható maradvány részben úgy keletkezett, hogy a technikai eszközöket a pályázat benyújtásakor kért árajánlatoknál olcsóbban tudtuk beszerezni. A megvalósítás során a legfontosabb változás az volt, hogy a kiszállásokat többnyire személygépkocsival végeztük. A résztvevők munkahelyi elfoglaltsága miatt az állapotfelmérést, a fotózást, a szerzők helyszínre szállítását több napos utak helyett egy-egy napos kiszállásokkal tudtuk megoldani, ami végeredményben – többek között a szállásköltség elmaradása miatt – kevesebb kifizetéssel járt. A nemzetközi kutatócsoport tagjaival való találkozók, külföldi konferenciák 2011-ben és 2012-ben elmaradtak, illetve a megrendezett konferenciák (Ljubljana, Bécs, Prága) nem jártak költséggel, mivel azt a rendezők fizették. Ez összesen 459 868 Ft megtakarítást jelentett. Továbbá a kötelező béremlés elmaradása miatt az 1.6. (személyi juttatások részösszege) rovatban 171 118 Ft maradt, és az eltelt évek során a járulékok mértékére vonatkozó törvények változásai következtében a 2. (a munkaadót terhelő járulékok) soron is 586 139 Ft maradvány keletkezett.

Ezt a jelentős, egymillió forintot meghaladó maradványt a kollégiumi elnök engedélyével a freskókorpusz és a számítógépes adatbázis grafikai munkáira, a fal- és mennyezetképek helyét és rendszerét szemléltető, grafikailag egységes épületalprajzok elkészítésére fordítottuk, ami immár a kötet előkészítésének fontos, nagy léptékű munkáját jelentette. Elvégzésével az Ekphrasis Művészettörténeti Kutató Műhely Kft.-t bíztuk meg, amelynek költsége a 3.3. (egyéb költség) rovatban jelentkezett.

A 4. (befektetett eszközök) rovatban a tervezettnél több eszköz szerepel. A digitális fényképek biztonságos tárolása érdekében szükség volt 1 db 1,5 TB kapacitású merevlemez* beszerzésére a szervergép számára, és a

db 2 TB kapacitású merevlemezére* a biztonsági másolatokat tartalmazó számítógéphez. Egy 500 GB méretű külső HDD szolgálta a képek ideiglenes tárolását és átmentését, illetve hiba miatt a notebook számára új merevlemez* és tápegységet kellett vásárolni. (* ez a három tétel a költségelszámolási táblázatban tévesen „külső winchester” néven szerepel, holott mindegyikük a számítógépekbe beépített merevlemez.)

Bár a projekt eredményei a korpuszban fognak megjelenni, fontosnak tartottuk, hogy kisebb publikációkban részeredményeket is közzétegyünk. A közleményjegyzékben csak a már megjelent tanulmányok szerepelnek, de az alábbiak megjelenése is folyamatban van:

Serfőző Szabolcs: Zur Geschichte des Pozzismus in Ungarn. In: *Andrea Pozzo (1642–1709) – Maler und Architekt der „Gesellschaft Jesu“. Neue Perspektiven anlässlich seines 300. Todestages.* (Hrsg. W. Telesko, H. Karner) Wien, 2012

Jernyei Kiss János: Pozzos Erbe im Spätwerk von Maulbertsch. Bildrhetorik, Bildsyntax, religiöse Erfahrung in den Fresken der 1770er Jahren. In: *Andrea Pozzo (1642–1709) – Maler und Architekt der „Gesellschaft Jesu“. Neue Perspektiven anlässlich seines 300. Todestages.* (Hrsg. W. Telesko, H. Karner) Wien 2012

Jernyei Kiss János: Maulbertsch és a tragikus festészet. A pápai plébániatemplom Szent István vértanú történetét ábrázoló mennyezetképei. *Művészettörténeti Értesítő* 62. (2012)

Jernyei Kiss János: Maulbertsch öröksége és a szombathelyi székesegyház mennyezetképei 3. A történet vége. *Ars Hungarica* 2012/3.

Mivel a projekt legjelentősebb eredményei közlését, a korpusz elkészítését később tervezzük, a szabályzat értelmében kérem, hogy a jelentésben foglaltak alapján született minősítést az OTKA kiegészítő eljárásban később módosítsa, figyelembe véve a később megjelent közleményeket.